

Bioamrywiaeth

Mae Parc Gwledig Dyffryn Clun yn cynnal amrywiaeth eang o gynfinedd gan gynnwys Coetir Hynafol, glaswelltir llawn rhywogaethau, dŵr agored a gwlypdiroedd. Mae'r cymysgedd o gynfinedd yn cynnal amrywiaeth o blanhigion ac yn darparu cartrefi a bwyd i ystumod, moch daear, adar, amffibiaid, ymlusgiaid, pysgod, pryfed a ffyngau. I'r ymwelwyr ifanc, mae llwybr natur anturus yn Ynys Newydd, gyda gweithgareddau natur i'w gwneud ar hyd y llwybr. Mae'r cwm yn ardal hamdden erbyn hyn oherwydd mae natur wedi adennill llawer o'r tir sy'n gorchuddio'r orffennol diwydiannol.

Pobl Ddylanwadol

Ar ôl y Norman, William de Braose, trosglwyddwyd Gŵyr i deulu Somerset. Daeth Henry Somerset yn Dduw 1af Beaufort ym 1682 ac mae llawer o Benrhyn Gŵyr yn dal i fod yn eiddo i Ystâd Beaufort. Adeiladodd George Warde gastell 'Woodlands', a elwid yn ddiweddarach yn Gastell Clun (1), uwchben ochr orllewinol y dyffryn. Trosglwyddwyd hyn i'r teulu Vivian. Ymddeolodd y Llyngesydd Heneage Walker Vivian i'r Castell ar ôl gyrfa forwrol nodedig. Mae'r Castell bellach yn anheddau preifat. Roedd y Llyngesydd yn arddwr brwd a ddefnyddiai'r dyffryn ar gyfer plannu rhododendronau newydd i'w profi a'u gwerthuso.

Gadawodd teulu diwydiannol y Morrisiaid eu plasty a oedd yn edrych dros Gwm Tawe i fyw ar ymyl ddwyreiniol Dyffryn Clun, gan adeiladu Tŷ Parc Sgeti a filâu eraill. Roedd Syr Tankerville Robert Armine Morris, wŷr i'r meistwr copr arloesol cyntaf, Syr John Morris, yn byw yn Nhŷ Parc Sgeti tan 1930. (2) Fe'i dymchwelwyd ym 1975 ac mae ardal breswyl wedi'i datblygu lle bu parcdir gynt. Y cyfan sydd ar ôl yw'r gatiâu (3) oddi ar Rhyd y Defaid Drive, lle safai Porthdy'r Hafod a thyred y ffug-gastell gynt, (4) sydd ar Saunders Way. Mae Fferm New Mill Morris, (5) a oedd ar ddwyrain y dyffryn, bellach yn adfeileidig.

Biodiversity

Clyne Valley Country Park supports a wide variety of habitats including Ancient Woodland, species-rich grassland, open water and wetlands. The mix of habitats host a variety of plants and provide homes and food for bats, badgers, birds, amphibians, reptiles, fish, insects and fungi. For the young-at-heart visitors, there is an adventurous nature trail at Ynys Newydd with nature-based activities to engage with along the route. The valley is a recreation area now because nature has reclaimed much of the land covering its industrial past.

Influential People

After the Norman William de Braose, Gower passed to the Somerset family. Henry Somerset became the 1st Duke of Beaufort in 1682 and much of Gower is still owned by the Beaufort Estate. George Warde built 'Woodlands', later known as Clyne Castle (1), above the west side of the valley. This passed to the Vivian family. Admiral Heneage Walker Vivian retired to the Castle after a distinguished naval career. The Castle is now private dwellings. A keen horticulturist, the Admiral used the valley for trial plantings of rhododendrons.

The industrial Morris family left their mansion overlooking the Swansea Valley to live on the eastern edge of Clyne Valley, building Sketty Park House and other villas. Sir Tankerville Robert Armine Morris, grandson of the first pioneering copper magnate Sir John Morris, lived in Sketty Park House until 1930 (2). It was demolished in 1975 and a residential area has developed where there was once parkland. All that remains are the gates (3) off Rhyd y Defaid Drive where once stood Hafod Lodge and the folly Belvedere (4), which is on Saunders Way. Morris's New Mill Farm (5) on the east of the valley, is now derelict.

Dyfrffyrdd

Mae nentydd bach o diroedd comin Clun a Fairwood a Nant yr Olchfa yn bwydo afon Clun ar hyd ei llwybr i'r môr. Rhedai camlas Coed Clun o'r afon gan fwydo Melin Blackpill (6) Mae'r felin yn dyddio o o leiaf 1319 ond nid yw'n bodoli mwyach; Bwyty Mumbai sydd ar y safle bellach. Rhwng y felin a gorsaf Mumbles Road mae'r 'Bont Rufeinig' (7) sydd, er gwaethaf yr enw, yn dyddio o'r 14eg ganrif ac nid yr oes Rufeinig. Cafodd ei hadfer yn 2017 gan PCDC.

Diwydiant

Cloddiwyd glo yn Nyffryn Clun ers y canol oesoedd. Cyn mecaneiddiad, cloddiwyd twll i gwrrd â'r wythien lo, a chloddiwyd y glo o amgylch y gwaelod nes bod pryder y byddai'r to yn disgyn - yna, byddai'r twll yn cael ei adael a thwll newydd yn cael ei gloddio gerllaw (8). Mae cannoedd o byllau glo i'w gweld ar yr ochr orllewinol. Yn ddiweddarach roedd peiriannau'n gwneud cloddio glo ychydig yn haws ond roedd bywyd glöwr yn frwnt ac yn beryglus. Yn ddiweddarach cloddiwyd nifer o byllau glo ar draws y dyffryn i bweru'r diwydiant, â glöwyr lleol yn gweithio ynddynt (9). Ar yr ochr orllewinol mae olion Peiriant Weindio Stêm (10) a fu gynt yn cludo wagenni olwynog a elwid yn dramiau, a redai ar gledrau. Ceir peth olion gwaith copr ac arsenig hefyd ar yr ochr orllewinol ychydig yn is na'r Tŵr Iorwg (11) a fu'n simnai ar gyfer y gwaith arsenig. Roedd llawer o'r byllau glo a gloddiwyd yn Nyffryn Clun yn ymestyn o dan Sgeti a Chilâ. Yn y 1970au cafwyd ymsuddiant yn Duvant Road o ganlyniad i gwymp pwll glo'r 'Commercial' (12).

Defnyddiwyd clai a gloddiwyd o byllau clai yn y dyffryn i wneud brics. Adeiladwyd llawer o dai yn yr ardal gyda brics a wnaed yng Ngwaith Brics Cilâ ac mae rhai o'r brics a dafwyd i ffwrdd i'w gweld yn y dyffryn o hyd (13).

Cydnabyddiaeth
Haneswyr a phreswylwyr lleol, Prosiect Cymunedol Dyffryn Clun, Cyngor Abertawe

Waterways

Small streams from Clyne and Fairwood commons and Nant yr Olchfa feed the Clyne River along its route to the sea. The Clyne Wood Canal ran from the river and fed Blackpill Mill (6). The mill dates from at least 1319 but no longer exists; the site is now occupied by the Mumbai restaurant. Between the mill and the site of Mumbles Road Station is the 'Roman Bridge' (7) which, in spite of the name, is not Roman but probably 14th century. It was restored in 2017 by CVCP.

Industry

Coal has been mined in Clyne Valley since medieval times. Before mechanisation, a hole was dug to meet the coal seam and coal extracted around the base until it was unsafe from roof fall when this would be abandoned and another hole sunk nearby. (8) Hundreds of bell pits can be found on the west side. Machinery later made coal extraction somewhat easier but a collier's life was dirty and dangerous. Numerous coal mines were later sunk across the valley to power industry worked by local miners (9). On the west side is the remains of a Steam Winding Machine (10) which once hauled wheeled trucks that ran on rails called drams. Some remains of a copper and arsenic works are also on the west side below the Ivy Tower (11) which was a chimney for the arsenic works. Many of the mines sunk in Clyne Valley extended beneath Killay and Sketty. The result of collapsed mine workings of the Commercial Colliery caused subsidence in Duvant Road in 1970s (12).

Clay quarried from clay-pits in the valley was used for brick making. Many houses in the area were built with bricks made in the Killay Brick Works and discarded ones can still be found in the valley (13).

Acknowledgements
Local historians and residents, Clyne Valley Community Project, Swansea Council

Ym mhen gogleddol y dyffryn, ehangodd Dyfnant o gymuned amaethyddol fechan ar ôl dyfodiad y rheilffordd yn y 18fed ganrif, a chyda buddsoddiad, adeiladwyd pyllau glo a gwaith brics yno. Daeth diwydiant trwm yn yr ardal hon i ben yn y 1940au (14).

Rheilffyrdd

Roedd llinell leol o Reilffordd y Mwmbwls, a adeiladwyd ym 1804, yn estyn i'r dyffryn i gasglu glo o'r pyllau glo. Creodd cwmnïau dilynol brif linell drwy'r dyffryn, yn gyntaf ar gyfer cludo llwythi ac yna i deithwyr. Roedd y Fforddoliwr, sef y person a wiriai ddiogelwch y llinell, yn byw mewn bwthyn bach wrth ochr y trac (15). Teithiodd y trên olaf trwy'r dyffryn ym 1964 (16). Prynwyd a chliriwyd y llwybr yn ddiweddarach gan Gyngor Abertawe a osododd darmac arno i greu llwybr. Olion amlycaf y rheilffordd yn y dyffryn yw tafarn The Railway Inn (17) ar Gower Road, Cilâ. I'r de o dafarn The Railway Inn, lle mae hen lwybr y rheilffordd yn mynd o dan bont, mae dau flocdy o'r Ail Ryfel Byd i'w gweld ar bob ochr i'r bont. Roedd y rhain yn rhan o'r system amddiffynnol leol yn ystod y rhyfel (18).

Rasio Ceffylau

Yn ystod diwedd y 19eg ganrif a dechrau'r 20fed ganrif roedd cwrs rasio yma (19) gyda phrif safle bach ar ochr ddwyreiniol y dyffryn. Fel arfer cynhaliwyd un neu ddau gyfarfod y flwyddyn ac er i un cyfarfod ddenu 8,000 o wylwyr, roedd y tir a oedd yn aml yn gorsio yn un o'r rhesymau y cynhaliwyd y cyfarfod terfynol ym 1927. Bu farw perchennog y tir, Syr Tankerville Robert Armine Morris, ym 1937 a phrynwyd yr ystad gan Gorrforaeth Abertawe. Cafodd y tir o Ynys Newydd i'r cwrs rasio'i ddefnyddio fel safle tirlenwi (20).

At the northern end of the valley, Duvant expanded from a small agricultural community after the arrival of the railway in the 18th century and, with investment, collieries and brick works were built. Heavy industry in this area ceased in 1940s (14).

Railways

A branch line from the Mumbles Railway, built in 1804, extended into the valley to collect coal from the collieries. Subsequent companies created a main line through the valley, initially for freight and then for passengers. The Platelayer, whose job was to check the safety of the line, lived in a small cottage beside the track (15). The last train through the valley was in 1964 (16). Swansea Council later purchased and cleared the trackway and tarmacked the path. The most obvious remains of the railway in the valley is the Railway Inn (17) on Gower Road, Killay. South of The Railway Inn, where the old railway path goes under a bridge, a pair of WWII pillboxes can be found either side of the bridge. These were part of the local defensive system during the war (18).

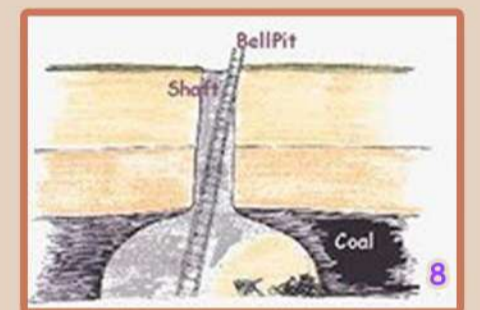
Horse Racing

During the late 19th century and early 20th century there was a racecourse (19) with a small grandstand on the east side of the valley. There were usually one or two meetings a year and though one meeting attracted 8000 spectators, the often boggy ground contributed to its final meeting in 1927. The landowner, Sir Tankerville Robert Armine Morris, died in 1937 and the estate was bought by Swansea Corporation. The land from Ynys Newydd to the Racecourse was used for landfill (20).

Cyflwyniad

Filenia'n ôl llifai dyfroedd rhewlifol drwy Fwch Dyfnant gan sgwrio'r tir i greu Dyffryn Clun - dyffryn dwfn gydag afon gymharol fach yn llifo drwyddo. Mae afon Clun yn ymddolennu drwy'r dyffryn i'r môr yn Blackpill. Ar bob ochr o'r afon a hen lwybr y rheilffordd mae llwybrau troed, llwybrau ceffylau, llwybrau beicio mynydd a llwybrau cyfeiriannu wedi'u marcio, trefnadaeth ddiwydiannol gudd a digonedd o fywyd gwylt.

Introduction

Millennia ago glacial melt waters poured through the Duvant Gap scouring out the Clyne Valley - a deep valley with a relatively small river flowing through it. The Clyne River meanders through the valley to the sea at Blackpill. Either side of the river and the old railway path are way marked footpaths, brideways, mountain bike and orienteering trails, hidden industrial heritage and an abundance of wildlife.

Allwedd Llun - Photo Key

- 1 Castell Clun - Clyne Castle
- 2 Tŷ Parc Sgeti - Sketty Park House
- 3 Gatiâu Rhyd y Defaid - Rhyd y Defaid Gates
- 4 Tyred - Belvedere
- 5 Fferm New Mill - New Mill Farm
- 6 Melin Blackpill - Blackpill Mill
- 7 Y Bont Rufeinig - Roman Bridge
- 8 Pwll Cloch - Bell Pit
- 9 Glowyr lleol - Local Miners
- 10 Offer Weindio - Winding Gear
- 11 Tŵr Iorwg - Ivy Tower
- 12 Cwmp y pwll glo ar Duvant Road - Dunvant Road Collapse
- 13 Bricsen - Brick
- 14 Wagen o byllau glo Dyfnant Pen-lan - Dunvant Penlan Coal Wagon
- 15 Bwthyn y Fforddoliwr - Platelayers Cottage
- 16 Y Trên Olaf - Last Train
- 17 Tafarn The Railway Inn - Railway Inn
- 18 Blocdy - Pill Box
- 19 Cwrs rasio - Racecourse
- 20 Tirlenwi - Landfill

Barc Gwledig Dyffryn Clun Clyne Valley Country Park

Mae'r 700 erw o Barc Gwledig Dyffryn Clun yn rhannol o fewn Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol Gŵyr. Perchnogir a rheolir y rhain gan Gyngor Abertawe, gyda chymorth gwirfoddolwyr Prosiect Cymunedol Dyffryn Clun (PCDC).

The 700 acres of Clyne Valley Country Park lie partially within Gower's Area of Outstanding Natural Beauty and are owned and managed by Swansea Council, assisted by the volunteers of the Clyne Valley Community Project (CVCP).

Oes diddordeb gennych?
Ewch I www.clynevalleycommunityproject.uk
facebook.com/clynevalley

Interested?
Go to www.clynevalleycommunityproject.uk
facebook.com/clynevalley

Barc Gwledig Dyffryn Clun - Clyne Valley Country Park

Allwedd

- Ffin Parc Gwledig Dyffryn Clun
- Safle Bws
- Maes Parcio
- Llwybr Troed
- Llwybr Defnydd a Rennir
- Llwybr Beicio Mynydd
- Arwyddbost Porffor
- Golygfan
- Bloody o'r Ail Ryfel Byd
- Nodwedd o ddiddordeb
- Heneb Gofrestredig
- Canolfan Ailgylchu Gwastraff Cartref y Clun

Key

- Clyne Valley Country Park Boundary
- Bus Stop
- Car Park
- Footpath
- Shared User Path
- Mountain Bike Trail
- Purple Post
- Viewpoint
- WWII Pill Box
- Feature of Interest
- Scheduled Monument
- Clyne Household Waste Recycling Centre

Diogelwch

Mae gan y dyffryn lethrau serth ac mae'n frith o byllau glo. Cadwch at y llwybrau. Parchwch bobl eraill sy'n defnyddio'r dyffryn, gwarchodwch yr amgylchedd a gadewch olion traed yn unig.

Safety

The Valley has steep sides and is pockmarked with coal mines. Stick to the paths. Respect other users of the valley, protect the environment and leave only footprints.

Nodweddion o ddiddordeb

- 1 Castell Clun (preswylfa breifat)
Clyne Castle (private residence)
- 2 Tŷ Parc Sgeti (safle)
Sketty Park House (site of)
- 3 Gatiâu Parc Sgeti
Sketty Park Gates
- 4 Porthdy'r Hafod (safle)
Hafod Lodge (site of)
- 5 The Belvedere, Parc Sgeti
Sketty Park Belvedere
- 6 Tŷ'r Hafod (safle)
Hafod House (site of)
- 7 Fferm New Mill (olion)
New Mill Farm (ruins)
- 8 Melin Blackpill (safle)
Blackpill Mill (site of)
- 9 Gorsaf Mumbles Road (olion)
Mumbles Road Station (remains of)
- 10 Pont Rufeinig (Adeilad Rhestredig)
Roman Bridge (listed building)
- 11 Tomenni Siafft Dyffryn Clun (ardal)
Clyne Valley Shaft Mounds (area of)
- 12 Peiriant Weindio Stêm
Steam Winding Machine
- 13 Tŵr Iorwg (Adeilad Rhestredig)
Ivy Tower (listed building)
- 14 Pwll Glo Masnachol (safle)
Commercial Colliery (site of)

Features of Interest

- 15 Rhyd y Defaid Rhif. 1 Glofa wedi'i chapio
Rhyd y Defaid No.1 Capped Mine
- 16 Pwll a Ffrwd Ynys (ardal)
Ynys Pit & Leat (area of)
- 17 Pyllau Clai
Clay-pits
- 18 Gwaith Brics Cilâ (safle)
Killay Brickworks (site of)
- 19 Cwrs rasio (safle)
Racecourse (site of)
- 20 Bwthyn y Fforddoliwr (safle)
Platelayr's Cottage (site of)
- 21 Gorsaf Cilâ (olion)
Killay Station (remains of)
- 22 The Railway Inn
The Railway Inn
- 23 Gorsaf Dyfnant (olion)
Dunvant Station (remains of)
- 24 Dunvant Colliery
Dunvant Colliery
- 25 Penlan Colliery
Penlan Colliery
- 26 Pwll Glo Dyfnant
Dunvant Brickworks (site of)
- 27 Coed Jiwibili
Jubilee Wood
- 28 Llwybr Natur (dechrau)
Nature Trail (start of)

Côd Cefn Gwlad
Parchu pawb
Amddiffyn yr amgylchedd
Mwynhau'r awyr agored

The Countryside Code
Respect everyone
Protect the environment
Enjoy the outdoors

Bae Abertawe
Swansea Bay